

Yağmur ve TOPRAK

« Amalimiz, efkârımız ikbali vatandır. »

N. KEMAL

TÜRKİYENİN HAKIKİ SAHİBİ, EFENDİSİ, HAKİKİ MÜSTAHSİL OLAN KÖYLÜDÜR. O HALDE HER GÜN DAHA ÇOK REFAH VE SAADETE MÜSTE-HAK VE LÂYIK OLAN KÖYLÜDÜR. TÜRKİYE BÜ-YÜK MİLLET MECLİSİ HÜKÜMETİNİN İKTİSADİ SİYASETİ BU ASLÎ GAYEYİ İSTİHSALE MATUFTUR. YEDİ ASIRDAN BERİ CİHANIN DÖRT KÖŞESİNE SEVKEDEREK KANLARINI AKITTIĞIMIZ, KEMİKLE-RİNİ YABANCI TOPRAKLAĞDA BIRAKTIĞIMIZ VE YEDİ ASIRDAN BERİ EMEKLERİNİ ELLERİNDEN ALIP İSRAF EYLEDİĞİMİZ VE BUNA MUKABİL DA-İMA TAHKİR, TERZİL İLE MUKABELE ETTİĞİMİZ VE BUNCA FEDAKÂRLIKLARINA VE İHSANLARINA KARŞI NANKÖRLÜK, KÜSTAHLIK VE CEBBARLIKLA UŞAK MENZİLESİNE İNDİRMEK İSTEDİĞİMİZ BU ASİL SAHİBİN HUZURUNDA BUGÜN İHTİRAMLA HAKİKİ VAZİYETİMİZİ ALALIM.

A T A T Ü R K

B U S A Y I D A

Basınımızda köylü * Köyden gelen ses * Bu sayfa sizindir
* Köylü hâlâ bekliyor * Köylünün gelir - gider tablosu * Köy
ve toprak için neler dediler * Köyden sesler (şüirler) * Mizah
destanlarımız * Pazar dönüşü (hikâye) * Her sayıda bir kitap
* Olandan bitenden * Köy bibliyografyası *

Sayı : 1

15 Krs.

1 Temmuz 1948

BASINIMIZDA KÖYLÜ

İSTİKBALİN TEMELİ

14 Mayıs 1948 tarihli Ulus'un başyazarı; «Milletçe kalkınma ve kültürece yükselme davamızın temelini nüfusumuzun yüzde sekseninden fazlasını teşkil eden köylerimizin her imkândan faydalanılarak okutulmasıdır.» dedikten sonra köy okullarının yapımı meselesine dokunuyor ve şöyle bir sonuca varıyor. «Köy okulları millî selâmet ve istikbalimizin tek sağlam temelidir.» *Ulus 14 Mayıs 1948*

TIS YOK

Vâ - Nû yazıyor «Derken Toprak Kanunu, derken orman kanunu hakkında yeni baştan tornistan bir tasarı hazırlandı. Bir tek şahsın 2500 topraksız köylüyü çalıştırması kabil olacak hattâ ziraatle ilgisini kesip şehir ve kasabalarda yan gelmişler bile yeni tasarıdan istifade ediyor. Ne tazminatlar ne faizler dağıtılacak... Buna dair gaztelerde tis işitilmiyor). *Akşam 12 Mayıs 1948*

HAKİKİ DÜŞMAN

Selime Seden, Muhafazakâr Partinin Filistine gönüllü toplamasını doğru bulmuyor ve diyor ki: (Türk köyünü sarmış olan hastalık, fakru zaruret Filistinde Araba karşı muharebe eden komünist Yahudiden daha çok bize düşmandır. Muhafazakâr par-

tinin lejyonları bizim o hakiki düşmanlarımızı yenmek için köylere gitsinler, çölde akıtacakları kanlarını da marlarında muhafaza etsinler ve bu memleketin çorak toprağını alınlarının terile sulayarak ondan ferah mahsullerini toplamağa baksınlar) *Akın No: 37 - 35*

ÇARIKSIZ KÖYLÜNÜN...

Azmi Göksel yazıyor: «Bir tek mısır ekmeğine, yağsız pancar çorbasına kanaat eden Giresun köylüsü bugün onları da bulamıyor. Köylü bana (darı) dan haber soruyor, kooperatiften dert yazıyor.

Göze girmek, sandalya kapmak için bu ayağı çariksız köylünün parasını gelene gidene ziyafet vererek sarfedenlerin bu acıklı hal karşısında içi sızlamıyor mu?...» *Giresun İleri Gazetesi*

KÖY HİZMETLERİ

Vefik Altuğ diyor ki: «Köy hizmetleri bu kadar didinmelerimize rağmen sarsıntılıdır. Ağırdır, noksandır. Sebepleri aranacak olursa muhtelifdir. Fakat başlıcası, köy ve köylü kalkınması imkânlarını köyün dışında aramamızdır. Halbuki, bu imkânları köyün dışında değil; içinde aramak ve evvelâ köy idaresini ellerinde tutarlardan başlamak lâzımdır.» *Kavaman 6 Mayıs 1948*

YAĞMUR VE TOPRAK

(Köy-Kültür degisi)

Ayda bir çıkar ★ Sahibi ve yazı işlerini idare eden HALİL AYTEKİN ★ Herçeşit muhabere için adres: (P. K. 55 ANKARA) dır ★ İdarehanesi yok, Elvan köyünde hazırlanır. 10 sayının abone bedeli 100 kuruştur ★ Basıldığı yer Arbas — Ankara ★

Köyden Gelen Ses

Osman Gazi,den günümüze kadar, hemen her devlet adamının, hemen her aydınının köy ve toprak meseleleriyle ilgilendiği bir gerçektir. Bunca ilgiye rağmen, Türk köylüsünün, ilkel bir yaşayış içinde emekleyip sürüdüğü de başka bir gerçektir. Zaman zaman toprak adamlarının hayırna harcadığı iddia edilen gayretlerle çeşitli vaatler ise; uyandırdığı ümitler kadar verimli olmamıştır. Ne lâf yarışı, ne de klişeleşmiş bayramlık fikirler köylümüzün ve toprağımızın en ufak derdine bile çare bulamamıştır.

Neticenin böyle oluşunda meseleyi ele alanların kifayetsizlikleri kadar çeşitli zümre ve unsurların menfaat kaygusu da başlıca rol oynamıştır.

Son zamanlarda ise; olayların bulanık havası içinde, yalancının mu-

mu yatsıdan önce sönmüş; dâva, ya yüzüstü bırakılmış, yahut da onunla hiç bir ilgisi olmayanların eline terk edilmiştir. İşte biz bu tavsayı, bu kararsızlığı yenmek için yayın yapmanın, lüzumuna inanıyor ve bu der-

giyi çıkarıyoruz.

Bir dergi çıkarmanın, hele böyle bir köy kültür dergisi çıkarmanın ne kadar güç için iş olduğunu biliyoruz. Bütün güven ve ümidimiz köy davasını benimsemiş olanların ilgisindedir. Onların, böyle bir dergiyi destekleyip yaşatacaklarına inanıyoruz.

Ne kendi çıkarımız için, ne de lütfen ve merhameten köye inmiş, toprağa eğilmiş değiliz, Gökten zembille de inmedik. Biz çileküş köylünün kendisiyiz. Ondan,

BU DERGİ

Bu dergi: sevincini, ümidini, öfkesini, yaşama gücünü bu topraktan alanların, bu toprağı kani ve emeği ile vatanlastıranların dergisidir.

Bu dergi: Kavruk, çorak, çileli vatan toprağına nisan yağmuru bereketile inecek. Türkçenin okunup konuşulduğu her yerde bu toprağın gözü, kulağı ve dili olacaktır.

Toprak! Sırtımızı sana dayadık, seninle beraberiz. Herşey senden, herşey senin için ...

onun içinden geliyoruz. Köktümüz görmüş toprağımızın derinliklerindedir. Bu ses; bu topraktan ve bu toprağın köyünden geliyor.

Bu sese kulak veriniz!

BU SAYFA SİZİNDİR

Köyde, eğitim ve öğretim işleriyle görevlendirilmiş arkadaşlarımızın durumlarını gözönüne getirdiğimiz zaman; onların çeşitli meseleler ve ihtiyaçlarla başbaşa kaldıklarını görürüz. Bazı kimselerin, düşündüğü gibi; köyü okula, öğretmeni eve kavuşturmakla mesele halledilmiş sayılmaz. Bir defa; günümüzün çeşitli sosyal meselelerinin çapraşıklığı kadar, durmadan değişen mevzuat, program, usul ve talimatnameler, köy öğretmenlerini kararsızlık içinde bocalatmaktadır. Köyün tek aydın insanı olan ve üzerine ağır görev, sorumluluk yüklenen öğretmenlerin okul içinde ve dışında türlü telkin ve tesirlerin baskısından kurtulup kendisine bir yön vermesi herhalde her yiğitin kârı değildir. Çok zaman, bu çeşit kararsızlık ve bocalamalar köydeki öğretmenlerin bütün çalışma gücünü yıpratmakta, derbederlik, ümitsizlik içinde onların yaratıcı kabiliyetlerini öldürebilmektedir.

Nakil, terfi, tecziye, âmirlerle münasebet, meslekî kaygular vesaire gibi görevle ilgili bitmez tükenmez işler de öğretmenlerin kolayca altından kalkabileceği cinsten meseleler değildir. Onlar, bütün bunların dışında, geçim derdi, sağlık ve istikbal endişesi, kendi çocuklarını yetiştirmek gibi çeşitli şahsî dertlerle de mücadele halindedirler.

Şatafatlı lâflarla, köyleri fethetmek için gönderdiğimiz bu genç toprak ve köy-savaşçıları; kendilerini, tutan, koru-

yan, besleyen bir kuvvetin varlığına inanmazlarsa daha ilk karşılaştıkları engeller önünde sendeleyip düşmekten kurtulamazlar. Bu zorluklara göğüs germeleri yetişmiyormuş gibi, onların muhtarla, ağa ile, idare âmirleriyle, hoca ve hacılarla, köylü ile ve köylerde yeni yeni kol atan partilerle de münasebetlerini ustaca yürütme-leri gerekmektedir. Yoksa karpuz kabuğu ayaklarının altında hazırdır.

Yukarıya sıraladığımız dert ve ihtiyaçların halledilmesi için ilk anda aklımıza gelen çareler şunlardır: 1 — Bazılarına, emekli ve yetim maaşı gibi üç ayda bir verilen paranın onları insanca yaşatacak miktara çıkarılması. 2 — Onları köye ve görevine bağliyabilecek toprağın sağlanması. Bu toprağı çevresine örnek olabilecek bir şekilde işliyebilmesi için gerekli vasıtaların verilmesi. 3 — Sağlıklarını koruyabilecek imkânların temini. 4 — Kendilerine ve çocuklarına şehirdeki meslekdaşları gibi okuma ve mesleğinde ilerleme kolaylığı verilmesi. Diğer memuriyetlerde olduğu gibi hizmet ve başarılarının dikkate alınarak yükselmelerine yol açılması. 5 — Kitap, gazete, dergi, gibi çeşitli kültür ve yayın vasıtalarının sağlanması. 6 — Köy öğretmenlerinin, meslekî güvenlik havası içinde rahatça çalışması ve başarıya ulaşabilmesi için, onların her türlü ferdi ve politik tartışmaların baskısından uzak kalmalarını mümkün kılacak şartların hazırlanması.

Köyde çalışan arkadaşlarımızın dert

Köylü Hâlâ Bekliyor

Türk köylüsünün, bugüne kadar ne vergi verdiği ve bu verginin bütçe gelirinin kaçta kaçını karşıladığını başka bir zamana bırakıp eski günlerle dönelim. Osmanlı İmparatorluğunun muhtelif bölgelerinde, muhtelif zamanlarda reaya ve köylüden alınan vergi ve resimlerin başlıcaları şunlardır: Ağıl resmi, ağnam resmi, (koyun vergisi), Şire öşrü (başka bir yerde bağı olandan bağ bozumunda alınır, bağ resmi, bahçe resmi, balık öşrü, boyunduruk resmi, bojik resmi (domuz vergisi), cizye resmi (bulûğa ermiş gayri müslim, erkekten alınır), çift resmi (ekilen araziden alınır), çift bozan resmi, (reaya ektiği araziye terk edemez, terkederde on yıl içinde geri döndürülemezse timar sahibine çift bozan resmi verir), dühan resmi (göçebe olanlardan tüten her ocak başına alınan vergi), gerdek resmi (bir kız veya dul kadın evlenirken kadıya verilen nikâh resminden başka, timar sahibine veya sancak beyine verilen resimdir), kovan resmi, yaylak resmi, bedeli askerî, canavar vergisi ve köylümüzün öşür dediği, âşar ve saire...

Eski bütçeleri incelediğimiz zaman yalnız başına âşarın, bütün bütçe gelirinin üçte birini karşıladığını görürüz. 1850 yılı bütçesi 731 milyon kuruştur, bunun 220 milyon kuruşu âşardan alınmıştır. 85 senesinin 3 357 979 lira tutan bütçe gelirinden yalnız 1 068 860 lirası âşardan, 307 293 lirası ağnamdan 103 308 lirası dühan vergisinden alınmıştır. Mısır, Eflâk v. s. den al-

ve dilekleri elbette bunlardan ibaret değildir. Biz burada yalnız kendi düşündüklerimizi yazdık. Sözün gerisi bu

nan vergiler de umumi yekûna dahildir. Buralardan alınan vergileri umumi gelirden düşersek geriye kalan miktarın, Anadolu köylüsünün sırtından çıktığı derhal anlaşılır. Esasen, Tanzimat devrinde, 1875 e dakar İstanbul'dan emlak vergisi alınmadığı gibi, Meşrutiyete kadar asker de alınmazdı. *Namık Kemal, Hadika gazetesinin 18/İkinci Teşrin/1872 tarihli sayısında bu halden acı acı şikâyet ederek derki: «Kavâidü adli hakka ne suretle tevafuk edebilir ki, taşrada bezli can edercesine bin ikdam ve meşakkatle senede bir kaç kile buğday hâsil edebilen bir rençber bir kaç nâm ile devlete vergiler versin de İstanbul'da küseyi rahata kurularak günde binlerle altın devreden bankerlerin hazineye bir para ianesi olmasın.»*

Asırlar boyunca, durmadan veren fakat karşılığını görmeyen köylü, bakımız halini, kendi diliyle, ne güzel canlandırıyor. İnkilâbımızın ilk yıllarında köylü ile görüşen bir Milletvekili o zaman şöyle demişti: «Köylü bana din kitaplarına mahsus bir vezice ile şu cevabı verdi: Abdülhâmit zamanında bize paşalar ver dediler verdik, öl dediler öldük. Onlar gitti, yerine başka paşalar geldi, onlarda bize ver dediler verdik, öl dediler öldük. Bunlarda gitti, yerine siz geldiniz; siz de ver dediniz verdik, öl dediniz öldük, Şimdi merakla bekliyoruz bize ne zaman al diyeceksiniz.»

Ve köylü halâ bekliyor

Cafer CAN

dertlerle binbir yokluk içinde pençeleşen arkadaşlarıdır. Bu sayfamız onların emrindedir. Düşüncelerini her zaman yazabilirler.

Köylünün yıllık gelir - gider tablosu

Bahis konusu yapmak istediğimiz Polatlar köyü, Ankara'dan batıya giden demiryolunun 40 ıncı kilometresindeki (Esenkent) istasyonunun yarım saat güneyine düşer.

Çakıllı ve kumsal tepelerle çevrili olduğundan köy arazisinin büyük bir kısmında ziraat yapılmaz. Köyde birkaç kişinin kendi yiyeceğini kaldıracağı kadar etrafı duvarla örtülü küçük sebze ve meyve bahçeleri vardır. Büyüğe bir su, bu bahçelerle köyün bir miktar arazisini sular. 35 evli 200 nüfuslu olan köyün toprakları şu şekilde parçalanmıştır:

Köyde, büyük, orta, küçük, topraksız olmak üzere dört tip rençber var. Sahip oldukları toprakla ettikleri toprak dönüm hesabıyla şöyledir:

Rençber	ev	toprağı	ettiği
Büyük	5	300-350	150-200
Orta	10	150-200	75-100
Küçük	15	30-60	50-100
Topraksız	5		

Biz bu yazımızda bu dört tip köylünün durumunu ele alacağız. Bu inceleme, bizzat yerinde kalabak bir cemaatin ayrı ayrı fikirleri alınarak yapıldığı için elde edilen rakamların doğruluğundan şüphemiz yoktur.

ORTA TİP

Orta bir mahsul yılına göre, yüz dönüm eken iki çifli, orta bir rençberin durumunu gösterir gelir-gider tablosu:

GELİR	
Bir yıllık mahsul vergi, tohum hayvan yemi, Hoca bekeği hakkı için ayrılan	700 yarım
Geriye kalan	400 »
Yarım 3 liradan	300 yarım
30 davarn geliri	900 lira
Yıllık gelir	300 »
	1200 lira

GİDER	
Giyim ve ev eşyası için	200 lira
Sigara v. s.	» 100 »
Vergi ve salma	» 200 »
Hayvan masrafı	» 200 »
İrgat masrafı	» 150 »
Tamirat (ziraat aletleri)	115 »
Çarık gönü	» 24 »
Ankara yol	» 25 »
Tuz, gaz, sabun	» 29 »
Kil, pekmez	» 30 »
Tapu işi için	120 »
Düğün hediyesi	» 25 »
Doktor masrafı	» 25 »
Unulmadık masraf	» 50 »

Yıllık gider	1293 lira
Yıllık gelir	1200 »

Gider fazlası 93 lira

Orta halli ve altı nüfuslu böyle bir ailenin, yılda bir defa, nişan, evlenme, ev yapma, ev onarma, öküz ölmesi ve saire gibi, ortalama olarak 500 — 1000 lira arasında bir paraya mal olan masraflarını da gider kısmına ilâve edersek; 500 — 1000 lira borç altına girdiğini görürüz.

AYNI KÖYDE BÜYÜK VE KÜÇÜK TİRTEKİ RENÇBERLERİN GELİRİ

B. tip	K. tip	
1000	300	Yarım, alınan mahsul
—500	—200	Yem, tohum yeygi için
500	100	Satışa arz edilen
X 3	X 3	Yarım üçer lira dan
1500	300	
500		Davardan alınan ürün
150		Arıdan alınan ürün
2150	300	Lira yıllık gelir
	200	Oğlu üç ay çalışmıştır.
	500	Yıllık geliri

ALTIŞAR NÜFUSLU BU İKİ TİP AİLENİN GİDERLERİ

B. tip	K. tip	
400	200	Ev eşyası giyim
250	125	Vergi ve salma
275	150	Hayvan masrafı
200	25	İrgat ücreti
75	50	Pulluk, sapan masrafı
30	20	Çarık gönü
50	15	Şehire iniş masrafı
33	25	Tuz, sabun, gaz
36	30	Kil, pekmez
25	5	Doktor, ilaç
65	30	Kağıt tamiri
250	100	Askerdeki oğluna
1689	775	
	150	Banka, öküz taksiti
1689	925	Lira yıllık masraf
2150	—500	» » gelir

461 Artış 425 Borç

TOPRAKSIZ KÖYLÜNÜN GELİRİ

Lira	
300	Dört ay amelelik yapıyor
60	Karısı ve çocukları
150	Beş dönümlük ekinde aldığı
510	Yıllık geliri

AYNI AİLENİN GİDERİ

Lira	
320	Yemeklik buğday için
120	Giyim ve ev eşyası
100	Askerdeki oğluna harçlık
60	Vergi.
72	Sigara
20	Gaz, tuz, sabun
6	Şehire iniş
50	Borç
753	Yıllık gider
+ 510	Gelir

243 Yıllık borç miktarı
Ekip biçtiği toprağa göre dört boya ayırdığımız aynı nüfusa sahip yukarıdaki rençber tiplerinin gelir ve giderlerini birbirleriyle karşılaştırdığımızda gelir nispetlerinde aşağıdan yukarıya doğru yüzde elli ile, yüzde altmış bir artma görüldüğü halde gider cetvelinde bu nisbet ancak yüzde yirmi beşe, otuz arasında bir fazlalık göstermektedir.

Burada dikkati çeken bir noktada bir çiftli küçük rençberle hiç toprağı olmayan köylünün yıllık gelir, giderlerinin birbirinden farksız olduğudur. Bu da gösteriyor ki her yıl iki yüz lira ile üç yüz lira arasında içe giden küçük rençber, elindeki toprağı yavaş yavaş kaybederek ırgatlaşmaktadır.

HARMANDALIOĞLU

Köy ve Toprak İçin NELER DEDİLER

Zulmeyleme rençberlere, her ne ister isen var yap.

Osman Gazi (Hayrullah Ef. tarihi: 2. sayf. 74)

Reaya hıfzına sa-
yi et.

Orhan Gazi (Ata
tarihi cilt 4. sayfa 6.)

Ve herbiriñ em-
reyle, eli altında olan
reayayı rıfkıla tutsun-
lar, zülm-ü taaddi ü-
zerine olmasınlar.

Murad I. (T. O.
Encümeni mecmuası
No: 28)

Katiyen dayak falaka, zincir yok..
Eğer büyük mülk sahipleri, fıkara-
ya haksızlık ederlerse malından alınıp
mazluma hakkı verilir. Araziyi emi-
riyeden istifade edilmesi emrolunur.
Bir çiftçi fakir düşmüş ve tarlalarını
işletemiyorsa ona alâtu ziraiyye veril-
mesini emrederim.

TİMUR

(Timur ve tüzükâtı. S. 96).

Velinimet filhakika reayadır ki
onlar ziraat ve haraset emrinde huzur
ve âramı kendilere haram ve iktisap
ettikleri nimet ile bizi it'am ederler.

KANUNİ (Nesah al-vüzara v'al
-ümera. S. 70).

Reaya fıkarasın tekâlifi azime
ile rencide ettirmekten begayet ihtiraz

Hem memlekette e-
saslı islâhat davacı ol-
mak, hem de Türk va-
tandaşlarının köle ha-
yatı sürmelerine göz
yummak, partimiz için
inkâm olmayan şeyler-
dir. Türk köylüsünü
serf halinden kurtaraca-
ğız. Bu, bizim ana dâ-
vamızdır. Bu uğurda
uğruyacağımız tarihlere
şerefle göğüs gereceğiz.

İNÖNÜ

1946 Temmuz Seçim
nutkundan.

eylesinler, Bizim re-
yamıza rahat gölüp
küffar reayası rekey-
lesinler, mey! mu-
habbetleri bizim ta-
rafa olsun.

KANUNİ (Gazi
Baliye Beye mektu-
bundan).

İmdi taife-i rea-
ya ki vedayi-i Ha-
lik al- berayadır.
Allah-ü taalâdan

korkmayıp ve Resulullah-ü Aleyhi
Efdalüt tahiyattan utanmayıp ulül-
emre itaat etmeyip bu makuleye zu-
lüm ve teaddi eyliyenler benim kul-
larım değillerdir. Bagilerdir. Ol ma-
kule ehli fesadın vücudu habaset alüd-
lerini sahife-i âlemden hâk ve nabut
eylemek zimmeti himmeti padişahane-
me lâzım ve mühim olmağın...

1598 (1006) tarihli Hükmü Hüma-
yun'dan.

Köyden Sesler

SEL DESTANI

SITMA

Sekizinci ayın yirmi ikisi
Emeklerim zayeyledi sel benim
Sele gitti hasılatın hepisi
Emeklerim zayeyledi sel benim

★

Tırtıl geldi tevekleri taladı
Sel geldi de elek elek eledi.
Hâsılâtı çamurlara beledi
Emeklerim zayeyledi sel benim

★

Bu sel bizi ne pek kötü belledi
Dümdür etti patatesi milledi
Ne çapasın vurdu ne de belledi
Emeklerim zayeyledi sel benim

★

Deli gönül terk et diyor bostan
Dört mısır alınca ne oldun yan
Sel için söyledim ben bu destanı
Emeklerim zayeyledi sel benim

★

Üç beş kağıt sap getirdik hârmana
Sarardı sapları çürüdü dene
Beni böyle hali koymaz her sene
Emeklerim zayeyledi sel benim

★

Hava bozuk tehlikeli bu sıra
Az kaldı ki köyü yerinden süre
Tamah etti üç beş tane mısıra
Emeklerim zayeyledi sel benim

★

Nice ırmak gördüm akar her yerde
Selden ırmak yoktur hiçbir diyarda
Ev yıkamın evi olmaz bir yerde
Emeklerim zayeyledi sel benim

★

Sen bilirsin ülke senin el senin
Veysel derler bu söyleyen kul senin
Emir senin yağmur senin yer senin
Emeklerim zayeyledi sel benim

Aşık VEYSEL

Topla sen kendini Çolak Hacı ağa
Sivrisinek ordu çekti varıyor.
Gel göster fendini, çekilme dağa,
Bir boz duman gibi çöktü varıyor.

Ne sırtlana benzer, ne kızıl kurda..
Dalanmadık adam kalmadı burda..
Heves göves yapıp kurduğun yurda
Zehirli tohumun döktü varıyor.

Gece, gündüz demez, uçar havada,
Kuşlarda tedirgin oldu yuvada.
İş kalmadı artık Çukur - Ovada,
Taradı, eğirdi, büktü varıyor,

Şükür, bir huyu var: mezara girmez,
Ölenler kurtulur, orada görmez.
Dışarda bulursa hiç aman vermez..
Dalgalandı, ucu söktü varıyor.

Hakkı, bu sineğin yoktur örneği,
Tılanda, tırmılda kurdu derneği.
Kemer köyü derler asıl kürneği..
Salman kahbe gidi ürktü varıyor.

AŞIK HAKKI

HAVADİS

Muhtar kasabadan geldi:
Ağız dolu havadis:
«Urus yola geliyormuş,
Ortalık iyiymiş..
Demirkaratlar da ilân etmiş ki:
Hürriyet var gayri:
İsteyen hava alır, isteyen su içer.»

TEKÇARIK

Pazar Dönüşü

Şorsavuş Köyünün İbişle Memiş'inden

Kasabanın üstündeki Bozbeli aşmca, arkadaşının bir kere daha kendisini dürtmesi üzerine İbiş ağır ağır başını yerden kaldırdı, önlerinde acılan upuzun, yemyeşil vadiye hafifçe bir göz attı, Başları üstünden bir burgu gibi kıvrıla, uzaya bir turna katarı geçiyordu.

— Dışarıyı güllük, gülüstanlıkmış benim içim kiş olduktan geri bire ahretlik, sen insanların içini de şu yazının yüzü gibi pırl pırl yapılabiliyor musun?...

— Huh evet, açık gözün biri mutlaka sana bugün bir kazık atmış olmalı. Ulan ben Allah mıyım ağzını açacağına gözünü açta dünyayı kendine zindan etme. Abdal, birgün korkarım bu akılla başka şeylerini de çaldırım. Hani biliyorsun ya? Geçen gün de Ümüş kız için aldığın oyalı yemeyi nasıl cebinden aşırıverdiler. Bu şehrin açık gözleri yokmuyal gözünden sürmeyi çekerler de haberin olmaz. Mutlaka o akşam seninkile başın belâda kalmıştır. Nafile saklama bilirim o kari milletini. De söyle arpacı kümrusu gibi düşünme bu haf-taki zararın ne?

— İlahi ahretlik aklına gelene bak. Bizimkisi dostlar alış verişte görsün. Bunca yıldır pazardan pazara soğuk demez, sıcak demez, kar demez, yağmur demez şu onmadık boz oğlanların peşlerinde dolaşır dururuz, sanki hangi işimizde kâr ettik ki, meranın asıl o değil de hani bugün pazar

yerini şu (Paytaht) tan gelen otomofilli insanlar gezdiya... Tevbe estafurullah şu şehrin de amma antike insanları var bunlar bizleri ne sanıyorlar ki.

Belinden çıkardığı asker palaskasını boz sıpaların kıçları üstünde şaplattı.

Memiş «Hele bak hele bak» diye olduğu yerde sığırdı.

— De söyleyiver canım meraktan cathyacağım.

— İşte onlar yok muya ahretlik? Haydi sen bilbakayım? Madem ki, her taşın altından kalkarsın.

— Neyi ulan dam yuvağı?...

İbiş ürkek ürkek sağına soluna bakındıktan sonra,

— Şu sizin Demirkırat'ların iki yıldan bu yana köyümüze ne getirdiğini?..

Memiş, İbişin sırtına kuvvetlice bir yumruk indirdikten sonra katla katla güldü.

— İlahi enayi dümbeleği tuzlayayında kokma emi dedi. Sen de durur durur her pazar bir cevhair yumurtlarsın. Demirkırat'larla ne alıp vereceğin var anlamam ki; halbuysa bir zaman köyün yarından fazlası onların kılıcını çalyordunuz. Şu tahtakıç yok mu ya? Hepinizi baştan çıkardı halbuki hınzır herif şu uçan kırlangıç gibi belânın hem üstünden hem altından geçmesini biliyor. Ya senin gibi budalalar?...

— Orası öyle emmi oğlu, Paytahtan gelen adamlar herkese başka baş-

ka şeyler sordu. Bana tam pazar yerinin göbeğinde karşıma dikilerek şu suâlde bulundular.

Memiş birden afalhyarak ahretliğinin gözlerinin içine baktı.

— Sakın baltayı taş a kaçırma-yadın ahretlik, malumya dünyaya güvenilmiyor...

— Ya, ya.. Ahretlik aklım başımdan gitti Alımlarında yazarı yokya, herifler belkim de hafiye idi. Gözümün içine öyle bakıyorlardı ki, şaşır-dığımdan az kalsın ahretlik Demirkırat'lar köyümüze eski usul okumayı getirdiler diyecektim. Hocamız Mes-cit'te çayır çayır kelâmı kadim okutuyor, şükür yedi yaşındaki bebele-rimiz bile hafızı kuran oldu diyeyim dedim haa.. haa. senin Fatoşla benim Ümüşün girdikleri şu köylerde alıp yürüyen Plâvoğlu'nun tarikatı yok mu? Onu da Demirkırat'lar getirdi. Şimdi köyümüzde büyüğümüz, küçü-gümüz Allahın mübarek ismini zikre-dip sabahlara kadar hu çekiyor diyeyim dedim. İnanır mısın ahretlik? dilime bir tutukluk geldi en sonunda ne dedim biliyormusun?...

— Sus ne dediğin lâzım değil, Allah'ın öküzü onlar da adamını nasıl bulmuşlar.

— Sen olsan ne yaparsın ahretlik? Büyük adamlar karşısında insan tutu-lup kalıyor. Şu üstüme başıma bir baksana ziyaret çalırsı gibi.. Hele birinin elinde tabaka gibi küçücük kenarları yaldızlı bir defterle, kuş gagası gibi ipince bir kalem vardı. Ben ömrümde ne böyle kibar defter, ne de kalem gördüm. Ne yapayım şaşır-dığımdan bildirki yıl bir defaya mahsus olmak üzere dedim. Sandıklı adamların önü sıra eskiler köyümüze sabun ye-

niler de şeker getirdi. dedim. Allah hükümetimize zaval vermesin beğim dedim. O zaman Sorsavuş ta orman işile nektep işi de ırcık tavsadı dedim.

— Bak hınzıra bak hele, kabak kafanla lâfta çevirebiliyorsun (dışarının havasını derin derin içine çekti) Çiftten dönen kulağı düşük koca öküzler gibi başını sallayıp durma, şu yazının yüzüne bir bak. Duvağı acılma-mış civelek bir gelin gibi.

— (İbişin kafası hâlâ aynı nokta üzerinde) Dilime, dişime kilit vurula da keşke söylemez olaydım, İnsanım çektiği dili belâsi ahretlik, lâflarına çırpına çırpına öyle bir güldüler ki, yerin dibine geçtim. Bir tanesi de çantastandan körüklü birşey çıkararak karşıma geçip çıtıtt ettirmesini mi? Damdan düşmüşe dündüm.

— Deme ulan damyuvağı yandın öyle ise, ismin ceridiyelere geçecek Sorsavuşluyum bari demeye idin.

— Aman ahretlik, sen bunu iyi demedin, Sakın bu iş köyde muhtar Kurtömerin kulağına gitmesin. Kö-pöğlusunun arayipta bulamadığı bir şey. Fakat ya Ümmüş kız. Tövbeler olsun bir daha kimsenin yanında ağ-zımı açarsam.

Elindeki sopayı tuz ve kil yüklü hayvanların sırtlarında küt küt ettir-dikten sonra asabi asabi başını kaşadı. Yorgunluktan hayvanların kulakları iyice düşmüştü.

— Haydi canın sıkılmasın. O parti bu parti derken acep ahretlik bizleri harcıyacıklar mı dersin. Bana kalırsa hükümet köye girip çıkanların hepsini biliyor. Ama işte ve lâkin...

Sopasını koltuğunun altına kısırdı. Sümüğünü çeke çeké başını bir (Sahifeyi çeviriniz).

Mizah Destanlarımız

Mizah destanlarından çoğunun mevzuunu sanatkârın günlük hayatında karşılaştığı meseleler, sıkıntılar teşkil eder. Saz şairi bunlar karşısında düşünüp üzüleceğine, onlardan bir eğlence mevzuu çıkarmasını bilmistir. Celâli'nin tahta kuruğu destanı bunun iyi bir örneğidir:

Her köşelerde yüz kişilik var
Hem dahi erkeği hem dişisi var
Karakolda gezer binbaşısı var
Yardım tahta kellesinin elinden

Cümlesi de çıkar birden yolların
Heybetinden canım titrer sallanır
8 bin delisi muzrak kullanır
Yardım tahta kellesinin elinden

Bu garip Celâli bakar düşünür
Doymadan bir karar durmaz kaşınır
Kaşınmaktan tırnakları aşınır
Yardım tahta kellesinin elinden

Selikleşi Ruhsatı, hergün kümes-
ten tavuğunu boğan tilkiyi gene ay-
ni mizah çerçevesine alır.
Haşeri tilki haşeri
Yedim üçeri beşeri
Postu ver de çık dışarı

H İ K Â Y E :

daha kaşdı. Dudakları birkaç sefer vardı geldi.

— Bana kalırsa bu partiler bizim köye şaşkınlıktan başka birşey getirmedi. İnsan hangi yoldan yürüyeceğini şaşırıyor.

İbişin elinden sopayı kapan Memiş kızgın kızgın birbirine çarptı.

Önlerinden bir fare kaçtı. Daldıkları ekinlerde avurtlarını şişiren bozsıpa ile midilli bile kafalarını çevirip iki kafadara baktılar. Memiş:

— Sen bunlardan çıkan sestem bir

Safa geldin tilki paşa

Fare köyün evine ve ekinine zarar veren hayvanların başında gelir. Onun anbara ve kilere verdiği zararları anlatan sıçan türkülerinin geniş bir yayılma alanı vardır. Ruhsatı'nın ayranına düşen sıçan, işte böyle günlük hayatın önemli meselelerinden biri olduğu için destanlara da geçmiştir:

Hemen göçü yükletelim
Ya bu fare durur ya biz
Karakollar bekletelim
Ya bu fare durur ya biz
Damımızın ardi tarladır
Ekin yok bize zorlatır
Karanlıkta göz parlatır
Ya bu fare durur ya biz

Arzuhal yazsak kediye
Ya bu fare durur ya biz

Kaygusuz Abdal da bir türlü pişmek bilmeyen kart kazı için gene destana başvurmuştur.

Kaza verdik birçok akça
Eti kemiğinden pekçe
Ne kazan kaldı ne kepçe
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

şey anladın mı bakayım dedi.

İbiş alık alık ahretliğinin yüzüne bakıyordu.

Memiş gayet ciddi bir tavırla,
— Elbet anlamazsın. Sen, ben bu sopaların çarpışmasından birşey anlamayız amma bak eşekler korktular da nasıl kıvrıldılar, dedi. Halbuki olan birşey var mı?... Sür gidelim geç kaldık.

Tepelerine dikilen güneş, akşamki yağmurun sularıyla yıkanan otların, çiçeklerin üzerinde pırl pırl yanıyordu...

Halil AYTEKİN

Sekizimiz odun çeker
Dokuzumuz ateş yakar
Kaz kaldırmuş başın bakar
Kırk gün oldu kaynatırım kaynamaz

Mizah destanlarından bir kısmının mevzuunu da, sanatkârın erişemediği nimetler ve tatmin edemediği arzular önünde kurduğu hayaller teşkil eder. Aşık, bunlarda kendini hayalle tatmin ediyor gibidir. Kaygusuz:

Pireden incinmesek
Kar - u yağmur olmasa
Sinek hey vızlamasa
Ona hem yasağ olsa

Dobruca ovasından
Büyük yağlı çörekler
Akkırmamın yağından
Benzimiz hey ağ olsa

Kande bir göl var ise
Badem peluze olup
Bir yanından diş cursak
Çerresi bal yağ olsa
der .

Başkalarının zihniyet ve kıymetlerini alâya alan mizah destanlarımız da vardır. Bunların bir kısmı ferdi bir çerçeve içinde kalır. Meselâ, Kerem: « Benim güzelliğimi methet» diyen 80 lik koca karının bu duygusuyla şöyle alay eder:
Avurdunda diş kalmamış sökülmiş
Vücutunda tüy kalmamış dökülmüş
Yaşın seksene varmış belin bükülmüş
Daha neren metedeyim a cazı

Bu değer ve zihniyetlerle alây, bazan ferdi olmaktan çıkıp çeşitli zümrelerin zihniyetlerine kadar yayılır. Böylece sosyal bir mahiyet alır. Bunların en güzel örneklerini, ham sofuların allah ve iman telâkileriyle alây eden, bektâşi şairleri verirler:

Yarap senin mekânın yok
Yatağın yok yorganın yok
Hem dinin hem imanın yok
Her bir şeyden münezzehsin.

Harabi

Sefil düştüm bu âlemde naçarım
Kıldan köprü yaratmışsın geçerim
Şol köprüden geçemezsem uçarım
Geçir kullarım bundan sana ne

Behlül

Kâinatı sen yarattın
Her şeyi yoltan var ettin
Beni çıplak dışarı attın
Cömertliğin nerde senin

Aşık Veysel

Destanlar bazan zıt unsurlardan faydalanarak güldürücü bir karakter de taşırlar. Huzurî'nin Tezatlar destanında olduğu gibi:
İbadet eylerim namazı kılmam
Temizlik severim lekemi silmem
Ömrümde zararsız günümü bilmem
Her senede yüz milyonluk kârim var

Göze ilâç verdim yaşı akmadı
Az açıldı amma doğru bakmadı
Yüz hastaya baktım biri kalkmadı
Doktorlukta büyük iftiharım var.

Görülüyor ki, mizah destanlarının hemen hiç birinde mânâsız bir mizaha raslamıyoruz. Onlarda âşığın günlük ve sosyal hayatından alınmış küçük büyük tablolar bulunmaktadır. Bunun için bizi yalnız güldürmekle kalmıyor, düşündürüyor da. Gene bunun içindir ki onların çoğunda mizahın yanında kuvvetli bir unsur olarak hiciv de yer alır. Çok defa destanlarda hicvi ve mizahı birbirinden ayırmak mümkün olmaz.

DERLEYİCİ

CANLANDIRILACAK Köy Yolunda

Şerif Tekben. *Canlandırılacak Köy Yolunda. Akçadağ Köy Enstitüsü Basımını. 1947. 170 s. resimli.*

Köy dâvası savaşımlarından biri olan Şerif Tekben geçen yıl dikkate değer bir kitap yayınladı. Bir köy enstitüsünün, çalışmalarını belirten bu kitabı memleket meseleleriyle ilgilenen bütün aydınlarımıza salık veririz. Kipta, baştan başa köy dâvası yolunda harcanan emekler, didinmeler, mücadeleler açık bir dille ve canlı örneklerle okuyucuya sunulmaktadır. Birkaç parçayı aşağıya alıyoruz: «Akçadağ'ın kuruluşunda emeğini katmış olanlar yalnız tabiatın gelen güçlüklerle savaşımadılar. Onların önlerine çıkan engeller arasında sosyal hayatımızın istikrarsızlığından, iyi kalbli olmayan bazı insanların zihniyetlerinden gelme öyle olaylarla karşılaşmıştı ki, Enstitü mensuplarının hepsi cehennem azabı içinde günler geçirmişlerdir.»

«Buz, toprağı bir kayaya çevirmiş On kazmada ancak bir küreklik toprak koparabiliyoruz. Rüzgâr var hızıyla yüzümüzü tokatlıyor. Ne çıkar, biz yelinde, selinde yanmış, kavrulmuş köylü çocuklarıyız. Tamam, zafer bizimdir. Toprağın bağına parça parça ettik. Ağzımızdan burnumuzdan çıkan buharlar donuyor, Beller gene omuzda, bu bir cenk türküsü»

Kitabı yer yer öğrenci yazıları süslüyor. Kendi yaptıkları santralin ışığı ile aydınlanan, H. Karakuş adında bir öğrenci bakın neler söylüyor. «Ey güneş, sen batarken bizi, dostlarını unutuyorsun. Fakat biz hiç de ümitsiz değiliz. Işıkların senin olsun. Dön de bak, bir defa. İşte fikir ve bilek kuvvetimizle meydana gelmiş medeniyetin ışıkları.. Onu da bizden alamazsın ya.. O ışıklar bizim en tabii hakkımızdır.» Başka bir öğrenci, S. Yurdağ'ın şöyle diyor: (Toprak çocuklarının toprağı, toprağın emeğı, toprağın pulluğı, toprağın bilgiye hasreti var. Savaş var. Toprağın kara bağı neşterle niyor. Toprak çocuğı tılsımlı elleriyle avuç avuç, etek etek, kucak kucak yapı, yol, hark, ışık, fidan saçıyor bozkıra.»

Şerif Tekben, köyü görmenin ve köylü geçinmenin kâfi olmadığını, meseleyi içinden görmek, köylünün derdini kendi derdi edinmek gerektiğini ileri sürdükten sonra şöyle bir sonuna varıyor: «Köyü coğrafya kitaplarında öğrenmeye çalışmak beyhude. Köyü çınar gölgesinde içilen yayık ayrıntı sarınlığı içinde tanıma uğraşmak da nafiye. Bu işin adamı olmak için tarlada ter dökmek, değirmende sabıflamak, ormanda akşamlamak, patika yollarda taban eskirmek lâzım.»

Köy Okulları Yapımı

Son yıllarda, çeşitli münakaşalara yol açan Köy okullarının yapımı meselesi, tekrar Büyük Millet Meclisinde müzakere ve tartışma konusu olmuştur. Yeni hazırlanan kanun tasarısu köylüye 30 günlük bir bedeni mükellefiyet daha yükliyordu. Bazı Milletvekilleri bu mükellefiyetin ağır ve adaletsiz olduğunu ileri sürmüşler, köylü - şehirli farkı gözetmenin mahzurları üzerinde durmuşlardır. Köy-

lünün sırtında bundan başka 37 çeşit mükellefiyetin daha bulunduğunu söyleyerek tasarinın reddedilmesini istemişlerdir. Mecliste üç defa görüülen bu mesele üzerinde Millî Eğitim Bakanı da söz almış ve 30 günlük mükellefiyetin kabulünü istemiştir. Neticede mükellefiyet 20 güne indirilmek suretile kabul edilmiştir.

Kıtlık Olmıyacak

Son günlerde gazetelerde, bazı bölgelerde halkın aç kaldığından, kepek, mısır koçanı, ahlat ekmeğı yediğinden bahseden yazılara sık sık raslanır oldu. Hatta mesele, Büyük Millet Meclisi kürsüsüne de aksetti. Öte yandan, yediğimiz ekmeğı arpa ve çavdar karıştırıldı. Hariçten buğday ithal etmek için çareler arandı. Her ne kadar bu hâvadisler memlekette bir kıtlık havasının esmekte olduğunu gösteriyorsa da bol yağmurlarla gelen bereketli bir bahar köylümüzün yüzünü güldürdü. buğday saklıyan karaborsacıların ümidini boşa çıkardı. Esasen, hükümet sözcüleri kıtlık haberlerini yalanlamış ve baklavanın kilosunun 225 kuruşa satıldığı bir yerde açlıktan ve açlık yüzünden ölenlerden bahsetmenin gülünç olduğunu söylemişlerdir.

Kıtlığın lâfını bile duymağı tahammül edemiyoruz. Çünkü Anadolu'nun zaman zaman bu afet yüzün-

den ne büyük yıkımlara uğradığını biliyoruz. İşte size, hafızalarda hâlâ yaşayan, 1874 (1290) kıtlığının korkunç bilançosu:

Keskin (Ankara) kazasına bağlı 160 - 170 köyde, 1873 yılında 52 bin nüfus varken kıtlık bunun 20 binini öbür dünyaya 7 binini de başka memleketlere göç ettirmiştir. Yalnız Yahşihan köyünde 1350 nüfustan 400 ü ölmüş, 170 i de başka memleketlere göç etmek zorunda kalmıştır, 150 çift koşum hayvanından yalnız 32 çift, 5000 davardan ise 600 davar kalmıştır. Ve işte kıtlık yıllarında Ankara'daki, durumu anlatan bir telgraf: «Buraya etraf şehir ve kasabat ve kuradan yevmiye 1500 - 2000 nüfus dökülüp geliyor. Açlıktan nisvan ve sıbyanın feryatları tahammül olunmaz derecededir. Bazı sokak aralarında vefiyat dahi vuku buluyor.»

«Basiret gazetesi 9 Mayıs 1874»

Anadolu'dan gelen bu feryatları bir daha duymak istemiyoruz.

Köy Bibliyografyası

İbrahim Müteferrika tarafından basılan ilk kitaptan (1729) Türk alfabesinin kabulüne (1928) kadar basılan kitapların miktarı 30 bin tahmin edilmektedir. Arap harfleriyle basılmış olan bu kitapların henüz bibliyografyaları yapılmadığından biz şimdilik, 1928 - 1948 yılları arasında basılan 40 bin kitap arasından köye ve toprağa ait olanların bibliyografik künyelerini alfabetik sıra ile yayınlıyoruz. İlerde, dergi ve gazetelerde çıkan yazılarla Arap harfli köy kitaplarının da bibliyografyalarını yayınlamak niyetindeyiz.

Abdurrahman : Köylü Destanı. İzmir. 1935 (31x46) 1 S. F. 5 k.

Acun, Niyazi : Ziraat Tarihimize bir bakış, Toprak Mahsulleri Ofisi ve kuruluş gayeleri İstanbul. Sinan Basımevi. 1947. (21x14.5) 188 S. Resimli F. 30 k.

Ağaoglu Ahmet : Gönülsüz olmaz Ankara Zembamat B. 1941 (20x13.5) 48 s. F. 30 k.

Ağarsulu, Niyazi : Elem kaynağı (Roman). İstanbul, Tan B. 1941. (20, 5x13.5) 126 S. F. 50 k.

Ahmet Refik : Anadolu Türk A-

şiretleri. İstanbul Türkiyat Enstitüsü. 1930. 236 S. F. 200 k.

Akcaal, Kadri: Zentinciliğe dair öğütler. (Muğla vilâyeti Köy Bürosu yayınlarından. Halk B. 1936. (11, 5x15) 15 S. F... k.

Aka Gündüz: Köy Muallimi (Piyes). Ankara Aka Gündüz kitabevi. 1932 (20,5x14) 24. S. F. 25 k.

Aker, Cavit: Eski devirle yeni devir arasında köylüye verilen öğütler. (Muğla vilâyeti Köy Bürosu yayınlarından.) Muğla, Halk B. 1936. (12x16) 7. S. F.. k.

Aker, Cavit: İnkilâbımız hakkında köylüye öğütler. Muğla, Halk B. 1936. (12x16). 7 S. F.. k.

Aker, Cavit: Köylülere hayvancılık, meyvacılık için öğütler. (Muğla vilâyeti Köy Bürosu yayınlarından.) Muğla, Halk B. 1936 (12x16). 7 S.F.k.

Akman, E. Hamdi: Köy ve şehir çocukları. İzmir. 1934

Akman, E. Hamdi: Türk köylüsünün kalkınma yolları. İzmir, Bilgi B. (20, 5x26). 124 S. F.. k.

(Devamedecek)

SEÇİLMİŞ HİKÂYELER DERGİSİ

Çıkaran: **SALİM ŞENGİL**

Okuyucularımıza salık veriliz.

6. Sayısı çıkıyor. F. 50 kr.

P. k. 2045 ANKARA - BAKAN-

LIKLAR

HARMAN YANGINI

(Hikâyeler)

Yazan : **HALİL AYTEKİN**

Fi: 125 Kk. Yağmur ve Toprak'tan

100 kuruşa isteyebilirsiniz